

Панченко Алла Гнатівна,

старший викладач кафедри управління
навчальним закладом Інституту лідерства
та соціальних наук Київського
університету імені Бориса Грінченка

ЕКСПЕРТНЕ ОЦІНЮВАННЯ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ В ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

У статті обґрунтована необхідність запровадження експертного оцінювання методичної роботи як інструменту розвитку загальноосвітнього навчального закладу. Автором запропоновані показники для оцінювання рівня організації методичної роботи у ЗНЗ.

Ключові слова: експертиза, експертне оцінювання, методична робота.

Актуальність проблеми та мета статті

Однією з важливих закономірностей сучасної епохи, що характеризується прискореним розвитком глобалізаційних процесів, є зростання ролі освіти як основи прогресу людства. Саме освіта дає змогу підвищувати людський капітал, створювати передумови для самореалізації особистості. Зважаючи на це, сьогодні стає все більш зрозумілим, що рівень розвитку країни та її конкурентоспроможності залежить від якості людських ресурсів, інтелектуального розвитку кожної особистості. У зв'язку з цим перед сучасною загальноосвітньою школою постало завдання розробки і впровадження в систему її управління новітніх технологій і системи оцінки досягнень, комплексних критеріїв якості освітнього процесу та процедури самоекспертизи (самооцінки, самообстеження) як підґрунтя системи забезпечення якості.

Сучасна школа потребує створення раціональної системи моніторингу та експертизи не тільки результатів навчання учнів, але й їх навчально-пізнавальної діяльності, педагогічної діяльності вчителів, їхньої інтегрованої

взаємодії, впровадження експертних технологій, що дадуть можливість ґрунтовно визначити динаміку інтелектуального, психічного та фізіологічного розвитку школярів. Одним із шляхів вирішення даної проблеми є створення системи експертного оцінювання методичної роботи як інструмента розвитку загальноосвітнього навчального закладу (ЗНЗ).

На різних етапах розвитку системи освіти та її наукового, інформаційного забезпечення в Україні до експертної оцінки діяльності ЗНЗ загалом, а також оцінювання педагогічної та методичної діяльності педагога зверталися вчені-педагоги, зокрема Н.В. Акінфієва, О.Л. Ануфрієва, С.І. Архангельський, Б.С. Гершунський, Ю.З. Гільбух, В.І. Михеев, В.С. Черепанов та ін. Окремі дослідження були присвячені підвищенню якості освіти та моніторингу діяльності ЗНЗ. Система параметрів для визначення ефективності навчально-виховного процесу залежно від діяльності вчителя розроблена академіком Ю.К. Бабанським. Положення сучасної педагогіки про співпрацю вчителя і учня сформовані науковим доробком В.О. Сухомлинського, Ш.А. Амонашвілі, В.Ф. Шаталова, Н.П. Гузика. Розробкою кваліметричного стандарту діяльності педагогічного колективу і окремо педагога займалися Г.В. Єльнікова, Г.А. Дмитренко, В.П. Безпалько. Перевірці організації методичної роботи в ЗНЗ приділяли значну увагу Є.С. Березняк, В.Г. Стіос.

Водночас недостатньо розробленими є питання проведення педагогічної експертизи ефективності роботи окремих структурних підрозділів ЗНЗ, зокрема експертного оцінювання методичної роботи як виду управлінської діяльності керівників і вчителів. Саме тому *мету статті* визначено як обґрунтування напрямів застосування методів експертного оцінювання методичної роботи в ЗНЗ із врахуванням сучасних вимог суспільства до результатів освітньої діяльності.

Основна частина

Школа – складне соціально-педагогічне утворення, яке являє собою систему спільної діяльності вчителів, учнів та їх батьків. Проблема підвищення ефективності управлінської діяльності керівників даної системи не нова, але в

умовах сучасних перетворень у соціальній, економічній, інформаційних сферах суспільства вона потребує новітніх підходів до її функціонування та розвитку. Розглянемо управління діяльністю педагогічного колективу щодо удосконалення оцінювання результатів навчально-виховного процесу, що значною мірою залежить від організації методичної роботи в ЗНЗ.

Процес гуманізації освіти, який інтенсивно розвивається, вимагає відповідності результату навчально-виховної діяльності в ЗНЗ і самої освітньої системи державним цілям, потребам і стандартам. Це вимагає від педагогічних працівників уміння не тільки оцінювати результати загальної навчальної компетентності учнів, а й виявляти їх динаміку. Відповідно до вимог міжнародного стандарту якості ISO оцінювання якості освіти має здійснюватися інтегровано із урахуванням індивідуальних характеристик всіх учасників навчально-виховного процесу, показників організації освітнього середовища та соціальних параметрів функціонування освітніх систем.

Багаторічний досвід свідчить, що на локальному (ЗНЗ) і на муніципальному (районні відділи управлінь) рівні якість освіти визначається як результат навчальної діяльності учнів і як організація навчально-виховного процесу в ЗНЗ загалом. Із введенням зовнішнього незалежного тестування, державної атестації педагогів і навчальних закладів у практику роботи ЗНЗ упроваджується самооцінка якості власної діяльності (навчально-пізнавальної учнів і професійної педагогів) суб'єктів навчально-виховного процесу. Оцінка не тільки результатів навчальних досягнень учнів, але й їх навчально-пізнавальної діяльності, педагогічної діяльності вчителя, їхньої інтегрованої взаємодії дасть змогу не тільки зробити висновки щодо якості освіти, а й виявити динаміку загальної навчальної компетентності, інтелектуального розвитку школярів [3].

Оптимальним шляхом розв'язання цього питання є створення стратегії управління шкільною спільнотою, яка включає в якості складової процес визначення результатів, яких очікує організація в майбутньому, аналіз того, які можливості існують для досягнення бажаних результатів, встановлення складу

та структури майбутніх дій, передбачення та оцінки наслідків.

Для досягнення очікуваного результату необхідна злагодженість у всіх підсистемах ЗНЗ, які також мають свою структуру, адекватну меті й завданням їх діяльності. Найвагомішою підсистемою ЗНЗ є навчально-виховний процес, спрямований на забезпечення розвитку і становлення особистості учнів. Успішне вирішення даного завдання потребує систематичного аналізу. Відомо, що будь-яка система діяльності завжди має управлятися, враховуючи різний зміст управління та різні його стилі. На думку В.С. Пікельної «ще не розроблені прості і надійні критерії оцінювання досвіду управління школою та її структурними підрозділами, а складні наукові методики щодо вивчення ефективності управління нею в діяльності її керівників майже не приживаються» [4, с.30].

Оцінювання є процесуальним і коригуючим компонентом процесу, що здійснюється за результатами контролю. Для здійснення оцінювання необхідна достовірна інформація про даний об'єкт. Джерелами такої інформації традиційно виступають матеріали спеціальних перевірок, статистичні дані, звіти. Внаслідок того, що не існує чітких критеріїв оцінювання функціонування освітніх систем та їх підсистем, інспекторські служби інколи оцінюють окремого педагога та діяльність ЗНЗ загалом за оцінкою результатів навчальних досягнень учнів. Останнім часом для отримання необхідної інформації використовуються результати спеціальних кваліметричних досліджень, здійснення незалежного аудиту (зовнішній контроль інспекторської служби районного відділу освіти) діяльності ЗНЗ, експертна оцінка висококваліфікованих спеціалістів, порівняльні дані моніторингових досліджень, тестувань, рейтинги виступів учнів на олімпіадах, конкурсах, матеріали проведення державної атестації та акредитації ЗНЗ тощо.

Як засвідчує практика сьогодення, сучасною методикою оцінювання результатів всієї навчально-виховної діяльності педагога і зокрема професійної компетентності як основної складової всієї методичної роботи в ЗНЗ не володіє значна частина їх керівників. Саме тому перед керівниками шкіл поставлено

завдання не тільки оновити зміст методичної роботи, але й приділяти велику увагу оцінюванню її результатів.

Окремою компонентою оцінювання є експертиза, під якою розуміється метод дослідження експертом якихось справ, питань у тій чи іншій галузі знань, у тому числі педагогіці й психології [1, с. 114]. Інша точка зору представлена у підході, який трактує поняття «експертиза» як технології оцінювання результатів певної діяльності. Зокрема, в Енциклопедії освіти зазначено, що «експертиза – цілісна науково-пізнавальна чи кваліфікаційна процедура, що передбачає комплексне констатуюче вивчення явища, процесу, умов існування чи перебігу явищ, що обираються предметом експертизи» [2, с. 256]. Зважаючи на специфіку оцінки освітніх процесів вважаємо, що експертиза є технологією оцінювання результатів певної діяльності в системі освіти, за допомогою якої спеціалісти галузі роблять висновки про їх якість. У даному контексті експертизою методичної роботи в ЗНЗ можна вважати визначення професійної компетенції та фахової майстерності педагогів, їх вплив на забезпечення державних стандартів загальної середньої освіти. Як результат, виникає потреба розробки системи критеріїв і параметрів визначення ефективності методичної роботи в ЗНЗ. На державному рівні загальновизнаних показників не існує. Отже, керівники на різних рівнях управління школою звертаються до педагогічної експертизи. «Педагогічна експертиза – комплексне вивчення особливостей і умов функціонування складових чи елементів педагогічного впливу, педагогічної взаємодії, педагогічного процесу» [2, с. 256].

Для вирішення проблеми впровадження в управлінську діяльність керівників системи освіти педагогічної експертизи пріоритетною є функція контролю. Зважаючи на це, обов'язковою складовою експертизи є програма, що визначає предмет, мету, цілі, завдання, засоби, умови та терміни її проведення. Для реалізації експертизи залучається чи формується колектив експертів (постійний чи тимчасовий), фах, кваліфікація і досвід яких відповідає меті проведення експертизи.

Експертиза як технологія оцінювання результатів певної діяльності, за

допомогою якої досвідчені спеціалісти певної галузі роблять висновки про їх якість, в більшості випадків використовує методи експертного оцінювання. Аналіз теоретичних досліджень свідчить, що експерте оцінювання у широкому розумінні розглядається як інформаційна база з її поточним опрацюванням учителем у педагогічному процесі; у вузькому – як супровідний контроль із поточним коригуванням педагогічної взаємодії вчителя й учня у педагогічному процесі.

Експертна оцінка як метод наукового пізнання, що використовується під час реалізації експертних процедур щодо особливостей існування досліджуваного явища знаходить своє відображення у документі визначеного зразка (звіт, довідка). Об'єктивність експертної оцінки значною мірою залежить, на нашу думку, від факторів, які передбачають врахування процесів формування чи вибору експертної групи, розроблення методики оцінювання, застосування спеціальних методів оцінки кваліфікації експерта та аналізу отриманих результатів.

Для оцінювання науково-методичної роботи в ЗНЗ нами запропоновано використовувати такі показники:

- розвиток навиків навчально-пошукової роботи (забезпечення науковості методичної роботи; удосконалення наукової організації праці);
- використання довідкової, енциклопедичної літератури, науково-інформаційних джерел;
- створення програми діяльності, цілей, завдань науково-методичної роботи;
- запровадження інноваційних підходів до практичної індивідуальної діяльності (проведення досліджень із питань удосконалення змісту і методів навчально-виховного процесу; вироблення вмінь аналізувати, осмислювати чужий і власний досвід; нестандартне, оригінальне розв'язання завдань);
- формування інноваційних підходів до практичної колективної діяльності (видавнича діяльність, робота науково-методичної ради; діяльність предметних кафедр, школи педагогічної майстерності; творчі звіти кафедр;

тижні педагогічної майстерності; педради);

- робота над обраною науково-методичною темою (створення програм, їх апробація та впровадження; прогнозування; оновлення навчальних курсів (корекція); аналіз одержаних результатів; діагностика етапів дослідження; аналіз стану викладання свого предмета за результатами; наставництво; уроки, виховні заходи; видавнича діяльність);

- реалізація принципу неперервності освіти;

- підвищення кваліфікації педагогічних кадрів (координація планів індивідуальної наукової роботи, самоосвіта, планування тем, над якими працює педагог, участь у конкурсах педагогічної майстерності, впровадження в практику професійної діяльності досягнень психолого-педагогічної науки, перспективного педагогічного досвіду, курсова перепідготовка тощо);

- робота з атестації педагогічних працівників (наявність перспективного плану атестації педагогічних працівників, план заходів, наказів, графіків відкритих уроків, семінарів, звітів, методичних виставок, презентацій досвідів);

- оцінка участі педагогів у виконанні програм, проектів.

Вивчення стану та системи науково-методичної роботи в ЗНЗ є одним із найважливіших аспектів при здійсненні державної атестаційної експертизи ЗНЗ. Враховуючи місце методичної роботи в системі організації навчально-виховного процесу ЗНЗ, вона мусить носити безперервний, систематичний характер, відображати проблеми, над якими працює педагогічний колектив. Експертне оцінювання її організації дає можливість не тільки виявляти недоліки в роботі педагогів, організації навчально-виховного процесу, але й знаходити паростки перспективного педагогічного досвіду.

Висновки

Експертне оцінювання методичної роботи є важливою проблемою у діяльності керівників ЗНЗ, має здійснюватися на засадах гуманізації системи освіти, співпраці працівників районних(міських) управлінь освіти, адміністрації шкіл різних форм та типів власності та педагогів. Цей процес має відбуватися відповідно до державних вимог оцінки діяльності ЗНЗ та його структурних

підрозділів із врахуванням сучасного розвитку суспільства і відповідності якості освіти. Уніфікація умов проведення експертизи професійної діяльності педагогів як складової методичної роботи загалом є необхідною умовою інтенсифікації системи освіти.

Перспективи подальших розвідок передбачають розробки критеріїв, алгоритмів щодо оцінювання роботи педагогів, методичної роботи в ЗНЗ із урахуванням індивідуальних характеристик всіх учасників навчально-виховного процесу та соціальних параметрів освітніх систем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / Гончаренко С. У. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
2. Маноха І.П. Експертиза. Енциклопедія освіти / І.П. Маноха / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008 – 1040 с.
3. Петренко Л. М. Педагогічна експертиза: технологія експертного оцінювання результатів навчальних досягнень учнів / Л.М. Петренко. – Х. : Вид. група «Основа», 2007. – 176 с. – Б-ка журн. «Управління школою»; Вип. 5 (53).
4. Пикельная В. С. Теория и методика моделирования управленческой деятельности (школоведческий аспект): Дис. д-ра пед. наук:13.0001 / В. С. Пикельная / Криворож. пед. ин-т. – Кривой Рог, 1993. – 373с.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ОПИС

13.00.06 – Теорія і методика управління освітою

Панченко А.Г.

Експертне оцінювання методичної роботи в загальноосвітньому навчальному закладі

Кількість бібліографічних посилань – 4

Панченко А.Г.

Экспертная оценка методической работы в общеобразовательном учебном заведении

В статье обоснована необходимость использования экспертного оценивания методической работы как инструмента развития общеобразовательного учебного заведения. Автором предложены показатели оценивания уровня организации методической работы в учебном заведении.

Ключевые слова: экспертиза, экспертное оценивание, методическая работа.

Panchenko A.G.

Expert Evaluation of Methodical Work in an Educational Institution

The article deals with necessity of using expert estimation of methodical work as an instrument to stimulate the secondary school development. The author proposed some items to estimate the level of methodical work organization in an educational institution.

Key words: expertise, expert estimation, methodical work.